

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยและอภิปรายผลได้แบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการได้รับการส่งเสริมและสภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร 3) ปัญหาในการเลี้ยงปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในกระชัง 4) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลาในกระชังของเกษตรกร 5) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลาในกระชังของเกษตรกร และ 6) ผลการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

4.1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ทำการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร การไปทำงานต่างถิ่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานเลี้ยงปลาในกระชัง พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาคเกษตร และสภาพหนี้สินของเกษตรกร มีรายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 4

1) เพศ เกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากคือร้อยละ 67.1 เป็นชาย โดยมีเกษตรกรเป็นหญิงร้อยละ 32.9

2) อายุ เกษตรกรมีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวนร้อยละ 38.8 อายุน้อยกว่า 40 ปี มีจำนวนร้อยละ 31.6 อายุมากกว่า 50 ปี มีจำนวนร้อยละ 29.6 เกษตรกรเหล่านี้อายุน้อยที่สุด 26 ปี มากที่สุด 66 ปี เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 46.0 ปี

3) ระดับการศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 61.2 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ที่เหลือร้อยละ 19.7 และ 19.1 จบการศึกษาระดับชั้นสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น และมีมัธยมศึกษาตอนต้นตามลำดับ

4) การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 72.4 เป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชัง ที่เหลือร้อยละ 23.7 2.6 และ 1.3 เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) เป็นสมาชิกกลุ่มการเกษตรอื่น (สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน) และเป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามลำดับ

5) ระยะทางจากบ้านถึงกระชังเลี้ยงปลา เกษตรกรร้อยละ 34.9 มีกระชังเลี้ยงปลาที่ห่างจากบ้านมากกว่า 1 กิโลเมตรถึง 3 กิโลเมตร เกษตรกรร้อยละ 32.9 และ 32.2 มีกระชังเลี้ยงปลาที่ห่างจากบ้านไม่เกิน 1 กิโลเมตร และไกลมากกว่า 3 กิโลเมตร ตามลำดับ เกษตรกรมีกระชังเลี้ยงปลาที่ห่างจากบ้านเฉลี่ย 3.4 กิโลเมตร

6) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 57.2 มีสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน ที่เหลือร้อยละ 34.9 และ 7.9 มีสมาชิก 6-10 คน และไม่เกิน 3 คนตามลำดับ สมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 2 คน มากที่สุด 10 คน เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.1 คน

7) จำนวนแรงงานในครัวเรือน ครอบครัวของเกษตรกรร้อยละ 52.0 มีคนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรไม่เกิน 3 คน ที่เหลือร้อยละ 48.0 มีคนที่เป็นแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 4 คน แรงงานในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน มากที่สุดคือ 8 คน ครอบครัวของเกษตรกรมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.4 คนต่อครัวเรือน

8) จำนวนแรงงานเลี้ยงปลานิลในกระชัง ครอบครัวของเกษตรกรร้อยละ 87.5 มีคนที่เป็นแรงงานในการเลี้ยงปลานิลในกระชังไม่เกิน 3 คน ที่เหลือร้อยละ 12.5 มีคนที่เป็นแรงงานในการเลี้ยงปลานิลในกระชัง 4-6 คน แรงงานในการเลี้ยงปลานิลในกระชังน้อยที่สุด 1 คน มากที่สุด 6 คน ครอบครัวของเกษตรกรมีแรงงานในการเลี้ยงปลานิลในกระชังเฉลี่ย 2.3 คนต่อครัวเรือน

9) พื้นที่ถือครองทำการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 54.6 มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร ไม่เกิน 10 ไร่ ที่เหลือร้อยละ 31.6 และ 13.8 มีพื้นที่ถือครอง 11-20 ไร่ และมากกว่า 20 ไร่ ตามลำดับ พื้นที่ถือครองทำการเกษตรน้อยที่สุด 0.3 ไร่ มากที่สุด 80 ไร่ เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 13.2 ไร่ต่อราย

10) รายได้ต่อปีของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่คือร้อยละ 40.1 มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี รองลงมาคือร้อยละ 32.9 และ 27.0 มีรายได้ 20,001-30,000 บาทต่อปี และมากกว่า 30,000 บาทต่อปีตามลำดับ เกษตรกรมีรายได้ต่อปีน้อยที่สุด 16,000 บาท สูงที่สุด 442,000 บาท เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 177,922.74 บาท แบ่งเป็นรายได้จากการเลี้ยงปลานิลในกระชังและรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอื่น ดังนี้

(1) รายได้จากการทำการเกษตร แบ่งออกเป็น

1) รายได้จากการเลี้ยงปลานิลในกระชังต่อปี เกษตรกรร้อยละ 69.7 มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาท ที่เหลือร้อยละ 17.1 และ 13.2 มีรายได้ 20,001-30,000 บาท และ มากกว่า 30,000 บาทต่อปีตามลำดับ เกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงปลานิลในกระชังน้อยที่สุด 6,000 บาทต่อปี มากที่สุด 434,000 บาท เกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงปลานิลในกระชังต่อปีเฉลี่ยรายละ 110,600.12 บาทต่อปี

2) รายได้จากการเกษตรด้านอื่น เกษตรกรจำนวน 140 ราย โดยเกษตรกรร้อยละ 52.1 ของผู้ที่มีรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอื่น มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี ที่เหลือร้อยละ 25.0 และ 22.9 มีรายได้มากกว่า 40,000 บาท และ 20,001-40,000 บาท เกษตรกรมีรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอื่น น้อยที่สุด 2,000 บาทต่อปี มากที่สุด 95,000 บาทต่อปี เกษตรกรมีรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอื่น เฉลี่ยรายละ 55,300.79 บาทต่อปี

(2) รายได้นอกภาคการเกษตร

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในกระชัง ร้อยละ 42.1 มีรายได้นอกภาคการเกษตร (64 ราย) ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างและรับราชการ โดยร้อยละ 42.2 ของผู้มีรายได้นอกภาคการเกษตร มีรายได้นอกภาคการเกษตรไม่เกิน 20,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 29.7 และ 28.1 มีรายได้นอกภาคการเกษตร 20,001-40,000 บาท และมากกว่า 40,000 บาท ตามลำดับ รายได้นอกภาคการเกษตรน้อยที่สุด 6,000 บาทต่อปี มากที่สุด 97,500 บาทต่อปี เกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยรายละ 57,741.82 บาทต่อปี

14) สภาพหนี้สินของเกษตรกร

(1) สภาพหนี้สิน เกษตรกรร้อยละ 67.1 มีหนี้สิน ส่วนเกษตรกรร้อยละ 32.9 ไม่มีหนี้สิน

(2) จำนวนเงินที่เกษตรกรเป็นหนี้ เกษตรกรมีหนี้สินทั้งสิ้น 102 ราย ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 55.9 มีหนี้ไม่เกิน 50,000 บาท ที่เหลือร้อยละ 26.5 และ 17.6 มีหนี้สิน 50,001-100,000 บาท และ มากกว่า 100,000 บาท จำนวนเงินที่เกษตรกรเป็นหนี้เฉลี่ยรายละ 122,490.20 บาท

(3) หนี้ที่เกษตรกรกู้มาใช้ในการเลี้ยงปลาในกระชัง เกษตรกรกู้เงินมาใช้เลี้ยงปลาทั้งสิ้น 86 ราย ในจำนวนนี้ร้อยละ 64.0 กู้เงินไม่เกิน 50,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 21.0 และ 15.0 กู้เงิน 50,001-100,000 บาท และ มากกว่า 100,000 บาท ตามลำดับ เกษตรกรกู้เงินน้อยที่สุด 10,000 บาท มากที่สุด 800,000 บาท เฉลี่ย 81,325.58 บาทต่อราย

ตารางที่ 4 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

พื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	102	67.1
หญิง	50	32.9
2. อายุ		
ไม่เกิน 40 ปี	48	31.6
41-50 ปี	59	38.8
มากกว่า 50 ปี	45	29.6
ต่ำสุด 26 ปี สูงสุด 66 ปี เฉลี่ย 46.0 ปี		
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	93	61.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	29	19.1
สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	30	19.7
4. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร		
สมาชิกกลุ่ม ธกส.	36	23.7
สมาชิกสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	2	1.3
กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชัง	110	72.4
สมาชิกกลุ่มอื่นๆ	4	2.6
5. ระยะทางจากบ้านถึงกระชังเลี้ยงปลา		
ไม่เกิน 1 กิโลเมตร	50	32.9
มากกว่า 1 กิโลเมตร – 3 กิโลเมตร	53	34.9
มากกว่า 3 กิโลเมตร	49	32.2
ต่ำสุด 0.3 กิโลเมตร สูงสุด 6 กิโลเมตร เฉลี่ย 3.4 กิโลเมตร		
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
ไม่เกิน 3 คน	12	7.9
4-5 คน	87	57.2
6-10 คน	53	34.9
ต่ำสุด 2 คน สูงสุด 10 คน เฉลี่ย 5.1 คน		

ตารางที่ 4 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (ต่อ)

พื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
7. จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
ไม่เกิน 3 คน	79	52.0
มากกว่า 3 คน	73	48.0
ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 8 คน เฉลี่ย 3.4 คน		
8. จำนวนแรงงานเลี้ยงปลานิลในกระชัง		
ไม่เกิน 3 คน	133	87.5
4-6 คน	19	12.5
ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 6 คน เฉลี่ย 2.3 คน		
9. พื้นที่ถือครองทำการเกษตร		
ไม่เกิน 10 ไร่	83	54.6
11-20 ไร่	48	31.6
มากกว่า 20 ไร่	21	13.8
ต่ำสุด 0.3 ไร่ สูงสุด 80 ไร่ เฉลี่ย 13.2 ไร่		
10. รายได้ต่อปีของเกษตรกร		
ไม่เกิน 20,000 บาท	61	40.1
20,001-30,000 บาท	50	32.9
มากกว่า 30,000 บาท	41	27.0
ต่ำสุด 16,000 บาท สูงสุด 442,000 บาท เฉลี่ย 177,922.74 บาท		
1) รายได้จากการทำการเกษตร		
(1) รายได้จากเลี้ยงปลานิลในกระชัง		
ไม่เกิน 20,000 บาท	106	69.7
20,001-30,000 บาท	26	17.1
มากกว่า 30,000 บาท	20	13.2
ต่ำสุด 6,000 บาท สูงสุด 434,000 บาท เฉลี่ย 110,600.12 บาท		

ตารางที่ 4 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (ต่อ)

พื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
(2) รายได้จากการเกษตรด้านอื่น (n=140)		
ไม่เกิน 20,000 บาท	73	52.1
20,001-40,000 บาท	32	22.9
มากกว่า 40,000 บาท	35	25.0
ต่ำสุด 2,000 บาท สูงสุด 95,000 บาท เฉลี่ย 55,300.79 บาท		
2) รายได้นอกภาคเกษตร (n=64)		
ไม่เกิน 20,000 บาท	27	42.2
20,001-40,000 บาท	19	29.7
มากกว่า 40,000 บาท	18	28.1
ต่ำสุด 6,000 บาท สูงสุด 97,500 บาท เฉลี่ย 57,741.82 บาท		
11. สภาพหนี้สินของเกษตรกร		
1) สภาพหนี้		
มีหนี้สิน	102	67.1
ไม่มีหนี้สิน	50	32.9
2) จำนวนเงินที่เกษตรกรเป็นหนี้ (n=102)		
ไม่เกิน 50,000 บาท	57	55.9
50,001-100,000 บาท	27	26.5
มากกว่า 100,000 บาท	18	17.6
ต่ำสุด 10,000 บาท สูงสุด 800,000 บาท เฉลี่ย 122,490.20 บาท		
3) หนี้ที่นำมาเลี้ยงปลานิลในกระชัง (n=86)		
ไม่เกิน 50,000 บาท	55	64.0
50,001-100,000 บาท	18	21.0
มากกว่า 100,000 บาท	13	15.0
ต่ำสุด 10,000 บาท สูงสุด 800,000 บาท เฉลี่ย 81,325.58 บาท		

4.2 สภาพการได้รับการส่งเสริมและสภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

1) สภาพการได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลา

การวิจัยส่วนนี้ได้ศึกษาถึงสภาพการได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 หัวข้อ ดังปรากฏในตารางที่ 5

(1) แหล่งความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลา เกษตรกรร้อยละ 58.5 มีแหล่งความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลามาจากเพื่อนบ้าน พ่อแม่และญาติ รองลงมาร้อยละ 21.1 มีแหล่งความรู้เรื่องการเลี้ยงปลามาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ที่เหลือร้อยละ 9.2 7.3 และ 3.9 มีแหล่งความรู้เรื่องการเลี้ยงปลามาจากหน่วยงานเอกชน สื่อต่างๆ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตามลำดับ

(2) ข่าวสารจากสื่อที่เห็นว่ามีประโยชน์มากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 53.3 คิดว่าเอกสารคำแนะนำต่างๆ มีประโยชน์ต่อการเลี้ยงปลามากที่สุด รองลงมาร้อยละ 38.2 คิดว่าข่าวสารจากโทรทัศน์มีประโยชน์ต่อการเลี้ยงปลามากที่สุด ที่เหลือร้อยละ 4.6 และ 3.9 คิดว่าข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ และ วิทยู มีประโยชน์ต่อการเลี้ยงปลามากที่สุด ตามลำดับ

(3) การได้รับข่าวสารความรู้ทางการประมง เกษตรกรร้อยละ 89.5 ได้รับข่าวสารความรู้ทางการประมง ที่เหลือร้อยละ 10.5 ไม่ได้รับข่าวสารความรู้ทางการประมง

(4) การได้รับการส่งเสริมในเรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชังจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐ เกษตรกรร้อยละ 89.5 ได้รับการส่งเสริมในเรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชังจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐ ที่เหลือร้อยละ 10.5 ไม่ได้รับการส่งเสริม

(5) การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานของภาครัฐ เกษตรกรร้อยละ 89.5 ได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานของภาครัฐ ที่เหลือร้อยละ 10.5 ไม่ได้รับ

(6) หัวข้อที่ได้รับการส่งเสริม เกษตรกรจำนวน 136 รายที่ได้รับการส่งเสริมในเรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชังจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐ ร้อยละ 69.9 ได้รับความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชัง รองลงมาร้อยละ 13.2 ได้รับความรู้เรื่องอาหารและวิธีการให้อาหาร ส่วนที่เหลือร้อยละ 6.7 5.1 และ 5.1 ได้รับความรู้เรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูปลา คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการเลี้ยงปลา และอัตราการปล่อยปลาที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องมาจากการได้รับความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชังนั้น จะมีหัวข้อในเรื่อง อาหารและวิธีการให้อาหาร คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการเลี้ยงปลานิลในกระชัง การป้องกันและกำจัดศัตรูปลารวมอยู่ในหัวข้อนั้นด้วย

(7) วิธีการที่ได้รับการส่งเสริม เกษตรกรจำนวน 136 รายที่ได้รับการส่งเสริมในเรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชังจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐ ร้อยละ 49.3 ได้รับการฝึกอบรม รองลงมาร้อยละ 22.0 ได้รับการเยี่ยมชมที่กระชัง ที่เหลือร้อยละ 14.8 9.5 และ 4.4 ได้รับการส่งเสริมผ่านผู้นำหมู่บ้าน คูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และการสาธิต ตามลำดับ

ตารางที่ 5 สภาพการได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลา

สภาพการได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลา	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
1. แหล่งความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาที่สำคัญที่สุด		
เจ้าหน้าที่ส่งเสริม	32	21.1
เพื่อนบ้าน พ่อแม่ ญาติ	89	58.5
หน่วยงานเอกชน	14	9.2
สื่อ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เอกสารเผยแพร่	11	7.3
ศึกษาด້วยตนเอง	6	3.9
2. ข่าวสารจากสื่อที่เห็นว่า มีประโยชน์มากที่สุด		
วิทยุ	6	3.9
โทรทัศน์	58	38.2
หนังสือพิมพ์	7	4.6
เอกสารคำแนะนำต่างๆ	81	53.3
3. การได้รับข่าวสารความรู้ทางการประมง		
ได้รับ	136	89.5
ไม่ได้รับ	16	10.5
4. การได้รับการส่งเสริมในเรื่องการเลี้ยงปลานิล		
ในกระชังจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของรัฐ		
เคย	136	89.5
ไม่เคย	16	10.5
5. การได้รับสนับสนุนปัจจัยการผลิต		
จากหน่วยงานของภาครัฐ		
เคย	136	89.5
ไม่เคย	16	10.5
6. หัวข้อที่ได้รับการส่งเสริมมากที่สุด (n=136)		
ความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชัง	95	69.9
การป้องกันและกำจัดศัตรูปลา	9	6.7
คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการเลี้ยงปลา	7	5.1
อัตราการปล่อยปลาที่เหมาะสม	7	5.1
อาหารและวิธีการให้อาหาร	18	13.2

ตารางที่ 5 สภาพการได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลา (ต่อ)

สภาพการได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลา	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
7. วิธีการที่ได้รับการส่งเสริมมากที่สุด (n=136)		
การเยี่ยมชมเกษตรกรที่กระชังปลา	30	22.0
การส่งเสริมผ่านผู้นำหมู่บ้าน	20	14.8
การฝึกอบรม	67	49.3
การสาธิต	6	4.4
การดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ	13	9.5

2) สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

การวิจัยส่วนนี้ได้ศึกษาถึงสภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร ซึ่งแบ่งออกเป็น 20 หัวข้อ มีรายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 6

(1) วัตถุประสงค์หลักของการเลี้ยง เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 57.9 มีวัตถุประสงค์หลักของการเลี้ยงปลานิลในกระชังเพื่อจำหน่าย และร้อยละ 42.1 มีวัตถุประสงค์หลักของการเลี้ยงปลานิลในกระชังเพื่อการบริโภคและจำหน่าย

(2) ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 40.1 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา 3-4 ปี รองลงมาร้อยละ 36.2 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาไม่เกิน 2 ปี ที่เหลือร้อยละ 23.7 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลามากกว่า 4 ปี เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 3.4 ปี

(3) สถานที่เลี้ยงปลาในกระชัง เกษตรกรร้อยละ 98.0 เลี้ยงปลาในกระชังในแม่น้ำ ที่เหลือร้อยละ 2.0 เลี้ยงปลาในกระชังในอ่างเก็บน้ำ

(4) กิจกรรมการเลี้ยงปลารูปแบบอื่นนอกจากเลี้ยงในกระชัง มีเกษตรกรจำนวน 28 ราย ที่ประกอบกิจกรรมการเลี้ยงปลาในบ่อ และเลี้ยงปลาในนาข้าว โดยในจำนวนนี้เลี้ยงปลาในบ่อร้อยละ 96.4

(5) ชนิดของโครงกระชังเลี้ยงปลา กระชังเลี้ยงปลาของเกษตรกรร้อยละ 86.8 สร้างโครงกระชังด้วยเหล็ก ที่เหลือร้อยละ 9.9 และ 3.3 สร้างโครงกระชังด้วยไม้ และด้วยไม้ไผ่ ตามลำดับ

(6) ขนาดพื้นที่รวมของกระชังเลี้ยงปลา กระชังเลี้ยงปลาของเกษตรกรร้อยละ 41.4 มีขนาดพื้นที่รวมรายละ มากกว่า 120 ตารางเมตรถึง 160 ตารางเมตร รองลงมา ร้อยละ 30.9 และ 27.6 กระชังเลี้ยงปลาของเกษตรกรมีขนาดพื้นที่รวมรายละไม่เกิน 120 ตารางเมตร และมากกว่า 160 ตารางเมตร ตามลำดับ เกษตรกรมีขนาดพื้นที่รวมของกระชังเลี้ยงปลาเฉลี่ย 167.2 ตารางเมตร กระชังเลี้ยงปลาของเกษตรกรแต่ละกระชังมีขนาดพื้นที่ประมาณ 16 ตารางเมตร

ตารางที่ 6 สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

สภาพการเลี้ยงปลา	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
1. วัตถุประสงค์หลักของการเลี้ยง		
เพื่อการบริโภคและจำหน่าย	64	42.1
เพื่อจำหน่าย	88	57.9
2. ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา		
ไม่เกิน 2 ปี	55	36.2
3-4 ปี	61	40.1
มากกว่า 4 ปี	36	23.7
ต่ำสุด 0.5 ปี สูงสุด 7 ปี เฉลี่ย 3.4 ปี		
3. สถานที่เลี้ยงปลาในกระชัง		
อ่างเก็บน้ำ	3	2.0
แม่น้ำ	149	98.0
4. กิจกรรมการเลี้ยงปลารูปแบบอื่น (n=28)		
เลี้ยงปลาในบ่อ	27	96.4
เลี้ยงปลาในนาข้าว	1	3.6
5. ชนิดของโครงกระชังเลี้ยงปลา		
โครงไม้	15	9.9
โครงไม้ไผ่	5	3.3
โครงเหล็ก	132	86.8
6. ขนาดพื้นที่รวมของกระชังเลี้ยงปลา		
ไม่เกิน 120 ตารางเมตร	47	30.9
มากกว่า 120 ตารางเมตร – 160 ตารางเมตร	63	41.4
มากกว่า 160 ตารางเมตร	42	27.6
ต่ำสุด 64 ตารางเมตร สูงสุด 256 ตารางเมตร เฉลี่ย 167.2 ตารางเมตร		
7. สิทธิในการครอบครองกระชังเลี้ยงปลา		
เป็นของตนเอง	137	90.1
เช่าเลี้ยง	15	9.9

ตารางที่ 6 สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงปลา	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
8. พันธุ์ปลาที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด		
ปลานิลธรรมดา	62	40.8
ปลานิลเพศผู้	59	38.8
ปลานิลสีแดง	3	2.0
ปลานิลสีแดงเพศผู้	28	18.4
9. อัตราการปล่อยปลา (ตัวต่อลูกบาศก์เมตร)		
16 – 30 ตัว	26	17.1
31 – 35 ตัว	71	46.7
มากกว่า 36 ตัว	55	36.2
ต่ำสุด 16 ตัว สูงสุด 60 ตัว เฉลี่ย 33.8 ตัว		
10. แหล่งซื้อพันธุ์ปลา		
หน่วยงานราชการ	21	13.8
ฟาร์มเอกชน	131	86.2
11. ขนาดของลูกปลาที่เริ่มเลี้ยง		
ไม่เกิน 3 เซนติเมตร	57	37.5
ยาวกว่า 3 เซนติเมตร – 4 เซนติเมตร	72	47.4
ยาวกว่า 4 เซนติเมตร	23	15.1
ต่ำสุด 2 เซนติเมตร สูงสุด 5 เซนติเมตร เฉลี่ย 3.5 เซนติเมตร		
12. วิธีการปล่อยลูกปลาลงกระชัง		
ปล่อยเลย	91	59.9
แช่ถุงปลาก่อนปล่อย	61	40.1
13. การอนุบาลลูกปลาก่อนปล่อย		
ไม่มีการอนุบาล	117	77.0
มีการอนุบาล	35	23.0
1) สถานที่ที่ใช้อนุบาลลูกปลา (n=35)		
ในกระชัง	9	25.7
ในบ่อ	26	74.3

ตารางที่ 6 สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงปลา	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
2) อาหารที่ใช้ในการอนุบาลลูกปลา (n=35)		
อาหารผงสำเร็จรูป	8	22.9
อาหารเม็ดสำเร็จรูป	15	42.9
รำ ปลายข้าว	12	34.2
14. ประเภทอาหารที่ใช้เลี้ยงปลาในกระชัง		
อาหารเม็ดสำเร็จรูป	152	100
15. ความถี่ในการให้อาหารปลาในกระชัง		
วันละ 2 ครั้ง	3	2.0
วันละ 3 ครั้ง	127	83.5
มากกว่าวันละ 3 ครั้ง	22	14.5
ต่ำสุด 2 ครั้ง สูงสุด 5 ครั้ง เฉลี่ย 3 ครั้ง		
16. การประสบปัญหาโรคปลา		
ไม่เคยมี	43	28.3
เคยมี	109	71.7
17. ความถี่ในการเลี้ยงปลาต่อปี		
ปีละรุ่น	1	0.7
ปีละสองรุ่น	134	88.1
ปีละสามรุ่น	17	11.2
18. ขนาดปลาที่จับ โดยเฉลี่ย (กรัมต่อตัว)		
ไม่เกิน 750 กรัม	30	19.7
751-900 กรัม	94	61.8
มากกว่า 900 กรัม	28	18.5
ต่ำสุด 600 กรัม สูงสุด 1,000 กรัม เฉลี่ย 841.4 กรัม		
19. จำนวนกระชังที่เลี้ยงทั้งหมดในรอบปี (กระชัง)		
2 – 16 กระชัง	85	55.9
17 – 32 กระชัง	57	37.5
33 – 80 กระชัง	10	6.6
ต่ำสุด 2 กระชัง สูงสุด 80 กระชัง เฉลี่ย 16.0 กระชัง		

ตารางที่ 6 สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงปลา	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
20. ราคาผลผลิต (บาทต่อกิโลกรัม)		
40 บาท	140	92.1
42 บาท	12	7.9
21. ผลผลิตต่อพื้นที่เลี้ยง (กิโลกรัมต่อตารางเมตร)		
ไม่เกิน 50 กิโลกรัม	77	50.7
51 – 60 กิโลกรัม	46	30.2
มากกว่า 60 กิโลกรัม	29	19.1
ต่ำสุด 16.7 กิโลกรัม สูงสุด 712.5 กิโลกรัม เฉลี่ย 56.8 กิโลกรัม		
22. กำไรสุทธิจากการเลี้ยงปลานิลในกระชัง (บาท/กระชัง)		
ไม่เกิน 8,000 บาท	71	47.4
8,001 – 16,000 บาท	58	38.1
มากกว่า 16,000 บาท	23	14.5
ต่ำสุด 170.00 บาท สูงสุด 33,732.67 บาท เฉลี่ย 9,637.59 บาท		
23. ผลตอบแทนต่อการลงทุน		
ไม่เกิน 1.30	64	42.1
1.31 – 1.60	58	38.2
มากกว่า 1.60	30	19.7
ต่ำสุด 0.98 สูงสุด 3.11 เฉลี่ย 1.62		
24. จุดคุ้มทุนของราคาขาย (บาทต่อกิโลกรัม)		
ไม่เกิน 30.00 บาท	76	50.0
30.01 – 35.00 บาท	55	36.2
มากกว่า 35.00 บาท	21	13.8
ต่ำสุด 16.05 บาท สูงสุด 49.21 บาท เฉลี่ย 31.17 บาท		
25. ลักษณะการจับจำหน่าย		
จับครั้งเดียว	113	74.3
ทยอยจับ	39	25.7

ตารางที่ 6 สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงปลา	จำนวน (n=152)	ร้อยละ
26. แหล่งจำหน่ายผลผลิต		
นำไปขายเอง	7	4.6
พ่อค้ามารับซื้อ	145	95.4

(7) ลีถึธิใ้การครอบครองกระชังเลี้ยงปลา เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 90.1 มีกระชังเลี้ยงปลาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง มีเพียงร้อยละ 9.9 ที่เช่ากระชังเพื่อเลี้ยงปลา

(8) พันธุ์ปลาที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 40.8 นิยมเลี้ยงปลานิลธรรมดารองลงมาร้อยละ 38.8 18.4 และ 2.0 นิยมเลี้ยงปลานิลเพศผู้ นิยมเลี้ยงปลานิลสีแดงเพศผู้ และนิยมเลี้ยงปลานิลสีแดง ตามลำดับ

(9) อัตราการปล่อยปลา (ตัวต่อลูกบาศก์เมตร) เกษตรกรร้อยละ 46.7 ปล่อยลูกพันธุ์ปลาลงเลี้ยงในกระชัง 31 ถึง 35 ตัวต่อลูกบาศก์เมตร ที่เหลือร้อยละ 36.2 และ 17.1 ปล่อยลูกพันธุ์ปลาลงเลี้ยงในกระชังมากกว่า 36 ตัวต่อลูกบาศก์เมตร และ 16 ถึง 30 ตัวต่อลูกบาศก์เมตร ตามลำดับ เกษตรกรปล่อยลูกพันธุ์ปลาลงเลี้ยงในกระชังเฉลี่ย 33.8 ตัวต่อลูกบาศก์เมตร

(10) แหล่งซื้อพันธุ์ปลา เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 86.2 ซื้อลูกพันธุ์ปลาจากฟาร์มเอกชน ที่เหลือร้อยละ 13.8 ซื้อลูกพันธุ์ปลาจากหน่วยงานราชการ

(11) ขนาดของลูกปลาที่เริ่มเลี้ยง (เซนติเมตร) เกษตรกรร้อยละ 47.4 เริ่มเลี้ยงปลาโดยใช้ลูกพันธุ์ปลาขนาดยาวกว่า 3 เซนติเมตร ถึง 4 เซนติเมตร รองลงมาร้อยละ 37.5 และ 15.1 เริ่มเลี้ยงปลาโดยใช้ลูกพันธุ์ปลาขนาดไม่เกิน 3 เซนติเมตร และยาวกว่า 4 เซนติเมตร ตามลำดับ ขนาดลูกพันธุ์ปลาที่เริ่มเลี้ยงในกระชังมีความยาวเฉลี่ย 3.5 เซนติเมตร

(12) วิธีการปล่อยลูกปลาลงกระชัง เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 59.9 ยังไม่ทราบวิธีการปล่อยพันธุ์ปลาที่ถูกวิธีเห็นได้จากเมื่อได้ลูกพันธุ์ปลามาแล้วปล่อยลงสู่กระชังเลย ส่วนเกษตรกรร้อยละ 40.1 ทราบวิธีการปล่อยลูกพันธุ์ปลาที่ถูกต้องโดยมีการแช่ถุงลูกพันธุ์ปลา 15 นาที ก่อนปล่อย

(13) การอนุบาลลูกปลาก่อนปล่อย เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 77.0 ไม่มีการนำปลามาอนุบาลก่อนปล่อย เนื่องจากนิยมซื้อลูกปลาที่มีขนาดตัวโตมาปล่อยเลี้ยงในกระชังเลย ส่วนเกษตรกรอีกร้อยละ 23.0 มีการอนุบาลลูกปลาก่อนนำไปปล่อยเลี้ยง โดยมีรายละเอียดในการอนุบาลลูกปลา ดังนี้

1) สถานที่ที่ใช้อนุบาลลูกปลา เกษตรกรจำนวน 35 ราย ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.3 ทำการอนุบาลลูกปลาในบ่อ มีเพียงร้อยละ 25.7 ที่ทำการอนุบาลลูกปลาในกระชัง

2) อาหารที่ใช้ในการอนุบาลลูกปลา เกษตรกรจำนวน 35 ราย ร้อยละ 42.9 ทำการอนุบาลลูกปลาโดยใช้อาหารเม็ดสำเร็จรูป ที่เหลือร้อยละ 34.3 และ 22.9 ทำการอนุบาลลูกปลาโดยใช้อาหารประเภทรำ ปลาขี้ขาว และอาหารประเภทอาหารผงสำเร็จรูป ตามลำดับ

(14) ประเภทอาหารที่ใช้เลี้ยงปลาในกระชัง เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในกระชังทั้งหมดใช้อาหารเม็ดสำเร็จรูปเลี้ยงปลานิลในกระชัง

(15) ความถี่ในการให้อาหารปลาในกระชัง เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.5 ให้อาหารปลาที่เลี้ยงในกระชังวันละ 3 ครั้ง ที่เหลือร้อยละ 14.5 และ 2.0 ให้อาหารปลาวันละมากกว่า 3 ครั้ง และให้อาหารปลาวันละ 2 ครั้ง ตามลำดับ

(16) การประสบปัญหาโรคปลา เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 71.7 เคยประสบปัญหาโรคปลา เช่น ปลาตาโปน โรคเชื้อรา และโรคเปื่อยมีแผลตามตัว ที่เหลือร้อยละ 28.3 ไม่เคยประสบปัญหาโรคปลา

(17) ความถี่ในการเลี้ยงปลาต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 88.1 เลี้ยงปลานิลในกระชังปีละสองรุ่น ที่เหลือร้อยละ 11.2 และ 0.7 เลี้ยงปลาปีละสามรุ่นและเลี้ยงปลาปีละรุ่น ตามลำดับ

(18) ขนาดปลาที่จับโดยเฉลี่ย (กรัม/ตัว) เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 61.8 จับปลาขายเมื่อปลามีขนาด 751 ถึง 900 กรัม ที่เหลือร้อยละ 19.7 และ 18.5 จับปลาขายเมื่อปลามีขนาดไม่เกิน 750 กรัม และจับปลาขายเมื่อปลามีขนาดมากกว่า 900 กรัม ตามลำดับ ขนาดปลาที่นิยมจับเฉลี่ย 841.4 กรัมต่อตัว

(19) จำนวนกระชังที่เลี้ยงทั้งหมดในรอบปี (กระชัง) เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 55.9 เลี้ยงปลานิลในกระชังจำนวน 2-16 กระชัง ที่เหลือ ร้อยละ 37.5 และ 6.6 เลี้ยงปลานิลในกระชังจำนวน 17-32 กระชัง และ 33-80 กระชัง ตามลำดับ โดยเลี้ยงปลานิลในกระชังจำนวนต่ำสุด 2 กระชัง สูงสุด 80 กระชัง เลี้ยงปลานิลในกระชังเฉลี่ย 16.0 กระชัง

(20) ราคาผลผลิต (บาทต่อกิโลกรัม) เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 92.1 ขายปลานิลในกระชังราคา 40 บาทต่อกิโลกรัม ที่เหลือร้อยละ 7.9 ขายปลานิลในกระชังราคา 42 บาทต่อกิโลกรัม

(21) ผลผลิตต่อพื้นที่เลี้ยง (กิโลกรัมต่อตารางเมตร) เกษตรกรร้อยละ 50.7 มีผลผลิตปลานิลต่อพื้นที่เลี้ยงไม่เกิน 50 กิโลกรัมต่อตารางเมตร ที่เหลือร้อยละ 30.2 และ 19.1 มีผลผลิตปลานิลต่อพื้นที่เลี้ยง 51-60 กิโลกรัมต่อตารางเมตร และมากกว่า 60 กิโลกรัมต่อตารางเมตร ตามลำดับ โดยมีผลผลิตปลานิลต่อพื้นที่เลี้ยงเฉลี่ย 56.8 กิโลกรัมต่อตารางเมตร

22) กำไรสุทธิจากการเลี้ยงปลานิลในกระชัง (บาทต่อกระชัง) เกษตรกรร้อยละ 47.4 มีกำไรสุทธิจากการเลี้ยงปลานิลในกระชังไม่เกิน 8,000 บาทต่อกระชัง ที่เหลือร้อยละ 38.1 ละ 14.5 มีกำไรสุทธิจากการเลี้ยงปลานิลในกระชัง 8,001-16,000 บาทต่อกระชัง และมากกว่า 16,000 บาทต่อกระชัง ตามลำดับ กำไรสุทธิจากการเลี้ยงปลานิลในกระชังต่ำสุด 170.00 บาทต่อกระชัง สูงสุด 33,732.67 บาทต่อกระชัง เกษตรกรมีกำไรสุทธิจากการเลี้ยงปลานิลในกระชังเฉลี่ย 9,637.59 บาทต่อกระชัง

23) ผลตอบแทนต่อต้นทุน (ร้อยละ) เกษตรกรร้อยละ 42.1 มีผลตอบแทนต่อการลงทุนไม่เกิน 1.30 ที่เหลือร้อยละ 38.2 และ 19.7 มีผลตอบแทนต่อการลงทุนเท่ากับ 1.31-1.60 และมากกว่า 1.60 ตามลำดับ เกษตรกรมีผลตอบแทนต่อการลงทุนเฉลี่ย 1.62

24) จุดคุ้มทุนของราคาขาย (บาทต่อกิโลกรัม) เกษตรกรร้อยละ 50.0 มีจุดคุ้มทุนของราคาขายไม่เกิน 30.00 บาทต่อกิโลกรัม ที่เหลือร้อยละ 36.2 และ 13.8 มีจุดคุ้มทุนของราคาขาย 30.01-35.00 บาทต่อกิโลกรัม และมากกว่า 35.00 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ เกษตรกรมีจุดคุ้มทุนของราคาขายต่ำสุด 16.05 บาทต่อกิโลกรัม สูงสุด 49.21 บาทต่อกิโลกรัม เฉลี่ย 31.17 บาทต่อกิโลกรัม

(25) ลักษณะการจับจำหน่าย เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 74.3 จับปลาจำหน่าย โดยจับครั้งเดียว ที่เหลือร้อยละ 25.7 จับปลาจำหน่ายโดยวิธีทยอยจับขายไปเรื่อยๆ

(26) แหล่งจำหน่ายผลผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 95.4 จำหน่ายผลผลิตปลาโดยมีพ่อค้ามารับซื้อที่กระชัง มีเพียงร้อยละ 4.6 ที่นำผลผลิตไปจำหน่ายเองที่ตลาด

4.3 ปัญหาการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

การวิจัยส่วนนี้ได้ศึกษาถึงปัญหาในการเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ประเด็นปัญหา ดังมีรายละเอียดดังนี้ (แสดงในตารางที่ 7)

1) ปัญหาการเตรียมกระชังเลี้ยงปลา เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในการเตรียมกระชังเลี้ยงปลา คือ ไม่ทราบวิธีการสร้างกระชังที่ถูกต้องมีปัญหาร้อยละ 98.0 กระชังไม่เหมาะสมมีปัญหาร้อยละ 97.4 และวัสดุสร้างกระชังหายากและมีราคาแพงมีปัญหาร้อยละ 82.2

2) ปัญหาแหล่งน้ำสำหรับใช้เลี้ยงปลา เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาด้านแหล่งน้ำสำหรับใช้เลี้ยงปลา คือ เป็นเขตหวงห้ามมีปัญหาร้อยละ 97.4 ระดับน้ำเปลี่ยนแปลงขึ้นลงรวดเร็วมีปัญหาร้อยละ 81.6 น้ำขุ่นมีปัญหาร้อยละ 71.1 และคุณภาพน้ำไม่เหมาะสมมีปัญหาร้อยละ 66.4

3) ปัญหาเรื่องพันธุ์ปลา เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาด้านลูกพันธุ์ปลา คือ อยู่ห่างไกลแหล่งลูกปลามีปัญหาร้อยละ 92.1 ลูกปลาหายากมีปัญหาร้อยละ 86.2 และลูกปลาราคาแพงมีปัญหาร้อยละ 73.7

4) ปัญหาเรื่องอาหารปลา เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องอาหารปลา คือ อาหารปลาราคาแพง มีปัญหาร้อยละ 98.7 และไม่ทราบอัตราการให้อาหาร มีปัญหาร้อยละ 64.5 ส่วนเรื่องอาหารปลาหาซื้อยากไม่เป็นปัญหาสำหรับเกษตรกรคือไม่มีปัญหาร้อยละ 79.6

5) ปัญหาเรื่องการป้องกันโรคและศัตรูปลา เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการป้องกันโรคและศัตรูปลา คือ ไม่ทราบแหล่งให้คำปรึกษา มีปัญหาร้อยละ 57.2 และไม่ทราบวิธีการรักษา มีปัญหาร้อยละ 51.3 ส่วนเรื่องไม่ทราบสาเหตุของโรคไม่เป็นปัญหาสำหรับเกษตรกรคือไม่มีปัญหาร้อยละ 53.9

6) ปัญหาเรื่องสารเคมีที่ใช้ในการเลี้ยงปลา เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องสารเคมีที่ใช้ในการเลี้ยงปลา คือ หาซื้อยาก มีปัญหาร้อยละ 82.9 และไม่ทราบอัตราการใช้ มีปัญหาร้อยละ 53.3 ส่วนเรื่องราคาแพง และไม่ทราบชนิดของสารเคมีไม่เป็นปัญหาสำหรับเกษตรกร คือ ไม่มีปัญหาร้อยละ 57.9 และ 52.0 ตามลำดับ

7) ปัญหาเรื่องการจัดจำหน่ายปลา เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการจัดจำหน่ายปลา คือ ไม่มีแหล่งจำหน่าย มีปัญหาร้อยละ 92.1 และถูกกดราคาปลา มีปัญหาร้อยละ 53.9

สรุปปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การเตรียมกระชังปลาไม่เหมาะสม ไม่ทราบวิธีการสร้างกระชังที่ถูกต้อง วัสดุในการทำกระชังหายากและมีราคาแพง แหล่งน้ำที่ใช้เลี้ยงปลาเป็นเขตหวงห้าม ระดับน้ำเปลี่ยนแปลงขึ้นลงรวดเร็ว อยู่ห่างไกลแหล่งลูกปลา ลูกปลาหายาก อาหารปลาราคาแพง สารเคมีที่ใช้ในการเลี้ยงปลาหาซื้อยาก และไม่มีแหล่งจำหน่ายพันธุ์ปลา

ตารางที่ 7 ปัญหาในการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

ปัญหาในการเลี้ยงปลา	เป็นปัญหา		ไม่เป็นปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การเตรียมกระชังเลี้ยงปลา				
1.1 ไม่ทราบวิธีการสร้างกระชังที่ถูกต้อง	149	98.0	3	2.0
1.2 กระชังไม่เหมาะสม	148	97.4	4	2.6
1.3 วัสดุหายากและมีราคาแพง	125	82.2	27	17.8
2. แหล่งน้ำสำหรับใช้เลี้ยงปลา				
2.1 เป็นเขตหวงห้าม	148	97.4	4	2.6
2.2 ระดับน้ำเปลี่ยนแปลงขึ้นลงรวดเร็ว	124	81.6	28	18.4
2.3 น้ำขุ่น	108	71.1	44	28.9
2.4 คุณภาพน้ำไม่เหมาะสม	101	66.4	51	33.6
3. พันธุ์ปลา				
3.1 อยู่ห่างไกลแหล่งลูกปลา	140	92.1	12	7.9
3.2 ลูกปลาหายาก	131	86.2	21	13.8
3.3 ลูกปลาราคาแพง	112	73.7	40	26.3
4. อาหารปลา				
4.1 ราคาแพง	150	98.7	2	1.3
4.2 ไม่ทราบอัตราการให้อาหาร	98	64.5	54	35.5
4.3 หาซื้อยาก	31	20.4	121	79.6
5. การป้องกันโรคและศัตรูปลา				
5.1 ไม่ทราบแหล่งให้คำปรึกษา	87	57.2	65	42.8
5.2 ไม่ทราบวิธีรักษา	78	51.3	74	48.7
5.3 ไม่ทราบสาเหตุของโรค	70	46.1	82	53.9
6. สารเคมีที่ใช้ในการเลี้ยงปลา				
6.1 หาซื้อยาก	126	82.9	26	17.1
6.2 ไม่ทราบอัตราการใช้	81	53.3	71	46.7
6.3 ไม่ทราบชนิดของสารเคมี	73	48.0	79	52.0
6.4 ไม่ทราบสาเหตุของโรค	70	46.1	82	53.9
7. การจำหน่ายปลา				
7.1 ไม่มีแหล่งจำหน่าย	140	92.1	12	7.9
7.2 ถูกกดราคาปลา	82	53.9	70	46.1

4.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร

การวิจัยส่วนนี้ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรในด้านต่างๆ คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านการผลิต ด้านชีวภาพ และปัจจัยด้านการตลาด ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้ (แสดงในตารางที่ 8)

1) ปัจจัยด้านสังคม

(1) ปัจจัยที่เกิดจากความสนใจของตนเอง มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับมาก 2 ปัจจัย คือ ต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.46) และเกษตรกรมีความรู้ความชำนาญ (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.41) ส่วนความต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่นมีผลต่อการตัดสินใจในระดับน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.14)

(2) ปัจจัยที่เกิดจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับมาก 2 ปัจจัย คือ ทำตามญาติพี่น้องและคนอื่นๆ (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.53) และญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุน (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.51) ส่วนการได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษไม่มีผลต่อการตัดสินใจ (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 1.48)

(3) ปัจจัยที่เกิดจากแหล่งความรู้ มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับมาก 2 ปัจจัย คือ อ่านเอกสารเผยแพร่หรือดูจากสื่อต่างๆ (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.57) และมีความรู้จากการศึกษาได้เอง (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.55) นอกจากนี้มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับน้อย 2 ปัจจัย คือ ได้รับคำแนะนำจากร้านขายปัจจัยการผลิต (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.28) และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ และสนับสนุน (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.26)

(4) ปัจจัยที่เกิดจากการฝึกอบรม ในด้านปัจจัยการได้รับความรู้จากการฝึกอบรม มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.26)

(5) ปัจจัยที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับน้อยทั้ง 2 ปัจจัย คือ ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.33) และได้ศึกษาดูงานโดยเจ้าหน้าที่พาไป (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.06)

ตารางที่ 8 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	Mean (n = 152)	SD	ระดับความสำคัญ ต่อการตัดสินใจ
ปัจจัยด้านสังคม			
1. ปัจจัยที่เกิดจากความสนใจของตนเอง			
ต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น	2.46	0.74	มาก
มีความรู้ ความชำนาญ	2.41	0.64	มาก
ต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่น	2.14	0.72	น้อย
2. ปัจจัยที่เกิดจากญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน			
ทำตามญาติพี่น้องและคนอื่นๆ	2.53	0.68	มาก
ญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุน	2.51	0.66	มาก
ได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษ	1.48	0.69	ไม่มี
3. ปัจจัยที่เกิดจากแหล่งความรู้			
อ่านเอกสารเผยแพร่หรือดูจากสื่อต่างๆ	2.57	0.60	มาก
ความรู้จากการศึกษาได้เอง	2.55	0.58	มาก
คำแนะนำจากร้านขายปัจจัยการผลิต	2.28	0.66	น้อย
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ/สนับสนุน	2.26	0.64	น้อย
4. ปัจจัยที่เกิดจากการฝึกอบรม			
ได้รับความรู้จากการฝึกอบรม	2.26	0.61	น้อย
5. ปัจจัยที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม			
ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม	2.33	0.64	น้อย
ได้ศึกษาดูงานโดยเจ้าหน้าที่พาไป	2.06	0.63	น้อย
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ			
1. ปัจจัยที่เกิดจากรายได้ของครัวเรือน			
ต้องการสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว	2.80	0.40	มาก
คิดว่ามีความมั่นคงด้านรายได้	2.74	0.48	มาก
2. ปัจจัยที่เกิดจากต้นทุนการผลิต			
มีความพร้อมในการลงทุน	2.30	0.56	น้อย
หวังจะได้รับสนับสนุนสินเชื่อ	2.17	0.75	น้อย

ตารางที่ 8 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร (ต่อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	Mean (n = 152)	SD	ระดับความสำคัญ ต่อการตัดสินใจ
ปัจจัยด้านกายภาพ			
1. อยู่ใกล้แหล่งน้ำลำธารที่เหมาะสม	2.79	0.46	มาก
2. คุณภาพน้ำที่ใช้เลี้ยงปลา	2.63	0.50	มาก
3. การคมนาคมขนส่งผลผลิตสะดวก	2.52	0.56	มาก
4. มีไฟฟ้าเข้าถึงฟาร์ม	2.45	0.61	มาก
ปัจจัยด้านการผลิต			
1. ระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้น	2.60	0.52	มาก
2. ขั้นตอนการเลี้ยงปลาไม่ยุ่งยาก	2.53	0.57	มาก
3. ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	2.09	0.66	น้อย
ปัจจัยด้านชีวภาพ			
1. สามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี	2.72	0.49	มาก
2. เลี้ยงปลาในกระชังเลี้ยงได้หลายรุ่นต่อปี	2.55	0.50	มาก
ปัจจัยด้านการตลาด			
1. มีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน	2.66	0.53	มาก
2. ตลาดรองรับผลผลิตได้หมด	2.63	0.52	มาก
3. ไม่มีปัญหาเรื่องการกวดราคา	2.24	0.65	น้อย
หมายเหตุ	ค่าเฉลี่ย ระหว่าง 2.34-3.00	มีความสำคัญระดับมาก	
	ระหว่าง 1.67-2.33	มีความสำคัญระดับน้อย	
	ระหว่าง 1.00-1.66	ไม่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจ	

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

(1) ปัจจัยที่เกิดจากรายได้ของครัวเรือน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับมากทั้ง 2 ปัจจัย คือ ต้องการสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.80) และคิดว่ามีความมั่นคงด้านรายได้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.74)

(2) ปัจจัยที่เกิดจากต้นทุนการผลิต มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับน้อยทั้ง 2 ปัจจัย คือ มีความพร้อมในการลงทุน (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.30) และหวังจะได้รับสนับสนุนสินเชื่อ (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.17)

(3) ปัจจัยด้านกายภาพ มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับมากทั้ง 4 ปัจจัย คือ อยู่ใกล้แหล่งน้ำลำธารที่เหมาะสม (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.79) คุณภาพน้ำที่ใช้เลี้ยงปลา (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.63) การคมนาคมขนส่งผลผลิตสะดวก (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.52) และมีไฟฟ้าเข้าถึงฟาร์ม (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.45)

(4) ปัจจัยด้านการผลิต มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับมาก 2 ปัจจัย คือ ระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.60) และขั้นตอนการเลี้ยงปลาไม่ยุ่งยาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.53) ส่วนการได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตมีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.09)

(5) ปัจจัยด้านชีวภาพ มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับมากทั้ง 2 ปัจจัย คือ สามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.72) และเลี้ยงปลาในกระชังเลี้ยงได้หลายรุ่นต่อปี (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.55)

(6) ปัจจัยด้านการตลาด มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับมาก 2 ปัจจัย คือ มีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.66) และมีตลาดรองรับผลผลิตได้หมด (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.63) ส่วนปัจจัยไม่มีปัญหาเรื่องการกีดกันมีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในระดับน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ย = 2.24)

สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรที่สำคัญ ได้แก่ คิดว่ามีความมั่นคงด้านรายได้ ต้องการสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว อยู่ใกล้แหล่งน้ำลำธารที่เหมาะสม และสามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี ทั้งนี้เนื่องจากปลานิลเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย มีความแข็งแรง มีความเจริญเติบโตดี และมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี นอกจากนี้เมื่อปลายังมีรสชาติดีทำให้เป็นปลาที่นิยมบริโภคทั่วไป ตลาดมีความต้องการสูง ขายได้ราคาดี เกษตรกรจึงนิยมเลี้ยง โดยเฉพาะการเลี้ยงปลานิลในกระชังในแหล่งน้ำสาธารณะ ที่มีน้ำไหลผ่านตลอดทำให้ปลาโตเร็วขึ้นสามารถเลี้ยงได้หลายรุ่นต่อปี

4.5 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร

ผลการศึกษานี้เป็นการเสนอผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อระดับการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรในปัจจัยด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านการผลิต ด้านชีวภาพ และปัจจัยด้านการตลาด จำแนกตามอายุ จำนวนแรงงานในครัวเรือน และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาที่แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร จำแนกตามอายุของเกษตรกร

การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร ที่มีอายุแตกต่างกัน พบว่า เกษตรกรที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี กับ 41–50 ปี และมากกว่า 50 ปี มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชัง แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 5 ปัจจัย ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 9)

(1) ปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมด้านได้ศึกษาดูงานโดยเจ้าหน้าที่พาไป พบว่า การได้รับการศึกษาดูงาน โดยเจ้าหน้าที่พาไป เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุ 41–50 ปี และกลุ่มที่มีอายุ มากกว่า 50 ปี โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การส่งเสริม โดยการพาไปศึกษาดูงานกระชังเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จทำให้เกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรอยากทำตาม และจากข้อมูลการส่งเสริม โดยการพาไปศึกษาดูงานของเกษตรกรจากสำนักงานประมงจังหวัดขอนแก่น พบข้อมูลที่ยืนยันว่า เกษตรกรที่ร่วมเดินทางไปศึกษาดูงาน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี เกษตรกรที่มีอายุมากกว่าจะไม่สะดวกในการเดินทาง ดังนั้นจึงทำให้การส่งเสริมในรูปแบบเจ้าหน้าที่พาไปดูงานมีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี

(2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากต้นทุนการผลิตด้านมีความพร้อมในการลงทุน พบว่า การมีความพร้อมในการลงทุนหรือการมีเงินทุนในการผลิต เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุ 41–50 ปี และกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเลี้ยงปลานิลในกระชังเป็นการเลี้ยงแบบหนาแน่นและใช้ต้นทุนสูงทำให้เกษตรกรผู้มีทุนน้อยเกิดความลังเล จากข้อมูลการศึกษาครั้งนี้พบว่าเกษตรกรผู้มีอายุมากกว่า 50 ปี มักจะมีความมั่นคงทางการเงินหรือฐานะดีกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ ทำให้เกษตรกรกลุ่มอายุนี้นี้มีค่าเฉลี่ยระดับการตัดสินใจมากกว่า

(3) ปัจจัยด้านการผลิต ด้านระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้น พบว่า ระยะเวลาในการให้ผลตอบแทนที่เร็ว เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุ 41–50 ปี และกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี ตัดสินใจเลี้ยงปลา มากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 50 ปี โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ผ่านประสบการณ์ชีวิตมามากกว่าและมี ความรู้สึกรู้สีกคิดว่า การทำการเกษตรต้องใช้ ระยะเวลาแบบค่อยเป็นค่อยไป ถึงเลี้ยงปลาในกระชังจะมีระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้นก็ไม่มีผล ต่อการตัดสินใจเลี้ยงของเกษตรกรกลุ่มอายุนี้แต่อย่างใด ส่วนเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยมักจะมี ความใจร้อนและอยากจะทำประมงอาชีพที่ให้ผลตอบแทนอย่างรวดเร็ว

(4) ปัจจัยด้านชีวภาพ เรื่องเลี้ยงปลาในกระชังได้หลายรุ่นต่อปี พบว่า การเลี้ยงปลาในกระชัง ได้หลายรุ่นต่อปี เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุ 41–50 ปี และกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี ตัดสินใจเลี้ยงปลา มากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 50 ปี โดยมีความแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อย กว่า 40 ปี และเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุ 41–50 ปี มีความคล่องตัวสูงในการทำงาน ภาระทางด้านสังคมมี ค่อนข้างน้อย จึงอยากประกอบอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ตลอดทั้งปี ส่วนเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุ มากกว่า 50 ปี มีความมั่นคงทางการเงินหรือฐานะดีกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ มักจะได้รับการนับถือให้เป็น ผู้สูงอายุในชุมชนทำให้มีภาระทางสังคมมากขึ้น ปัจจัยเรื่องการเลี้ยงปลาในกระชังที่สามารถทำได้หลาย รุ่นต่อปีจึงมีผลกับการตัดสินใจเลี้ยงของเกษตรกรกลุ่มอายุนี้น้อย

(5) ปัจจัยด้านชีวภาพ เรื่องสามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี พบว่า การเลี้ยงปลาได้ทั้งปีเป็นปัจจัยที่ ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุ 41–50 ปี และกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี ตัดสินใจเลี้ยงปลา มากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 50 ปี โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความ เชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี และเกษตรกรกลุ่มที่มี อายุ 41–50 ปี มีความต้องการเลือกอาชีพที่ทำได้ตลอดทั้งปีเพื่อที่ตนไม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่น หรือหาอาชีพอื่นเสริมเพื่อให้มีรายได้ตลอดทั้งปี ส่วนเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 50 ปี มีความมั่นคง ทางการเงินหรือฐานะดีกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ และมักจะมีกิจการงานอื่นที่ต้องทำอยู่บ้างแล้วปัจจัยเรื่อง การเลี้ยงปลาในกระชังที่สามารถเลี้ยงได้ทั้งปีจึงมีผลกับการตัดสินใจเลี้ยงของเกษตรกรกลุ่มอายุนี้น้อย

จากผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กอบพล อินทรชิต (2535) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลาน้ำจืดของเกษตรกร กรณีโครงการเร่งรัดพัฒนาการเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำในเขตพื้นที่ชลประทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยง ปลาน้ำจืดของเกษตรกรได้แก่ กำไรสุทธิ พื้นที่ถือครองที่มีแหล่งน้ำ ระยะทางระหว่างบ้านพักกับ ตลาดที่ขาย ความรู้และประสบการณ์ของเกษตรกรและการได้รับสินเชื่อ และสำเนา ข้องสาย

(2540) ศึกษาการเพิ่มผลผลิตการประมงน้ำจืดของเกษตรกรรายย่อย พบว่า การให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำให้เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น มีผลผลิตสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น มีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น และระยะเวลาในการเลี้ยงสัตว์น้ำลดลง

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรจำแนกตามอายุของเกษตรกร

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	อายุของเกษตรกร						ค่า F
	ไม่เกิน 40 ปี		41-50 ปี		มากกว่า 50 ปี		
	(n=48)		(n=59)		(n=45)		
	Mean	S.D	Mean	S.D	Mean	S.D	
ปัจจัยด้านสังคม							
1. ปัจจัยที่เกิดจากความสนใจของตนเอง							
ต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น	2.48	0.74	2.46	0.75	2.44	0.72	0.026
มีความรู้ ความชำนาญ	2.50	0.62	2.37	0.67	2.38	0.61	0.634
ต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่น	2.17	0.75	2.07	0.72	2.20	0.69	0.483
2. ปัจจัยที่เกิดจากญาติพี่น้องเพื่อนบ้าน							
ทำตามญาติพี่น้องและคนอื่นๆ	2.54	0.71	2.53	0.70	2.53	0.63	0.007
ญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุน	2.50	0.71	2.54	0.68	2.49	0.59	0.096
ได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษ	1.44	0.71	1.47	0.70	1.53	0.66	0.225
3. ปัจจัยที่เกิดจากแหล่งความรู้							
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ/สนับสนุน	2.44	0.58	2.17	0.65	2.20	0.66	2.708
ความรู้จากการศึกษาได้เอง	2.71	0.50	2.49	0.60	2.47	0.63	2.565
อ่านเอกสารเผยแพร่/สื่อต่างๆ	2.65	0.56	2.63	0.55	2.42	0.69	2.010
คำแนะนำจากร้านขายปัจจัยการผลิต	2.33	0.63	2.25	0.63	2.24	0.74	0.260
4. ปัจจัยที่เกิดจากการฝึกอบรม							
ได้รับความรู้จากการฝึกอบรม	2.38	0.57	2.19	0.54	2.24	0.71	1.317
5. ปัจจัยที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม							
ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม	2.42	0.54	2.31	0.62	2.27	0.75	0.706
ได้ศึกษาดูงานโดยเจ้าหน้าที่พาไป	2.31 ^a	0.55	1.98 ^b	0.51	1.89 ^b	0.78	6.318 ^{**}
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ							
1. ปัจจัยที่เกิดจากรายได้ของครัวเรือน							
คิดว่ามีความมั่นคงด้านรายได้	2.85	0.36	2.71	0.53	2.67	0.52	1.995
ต้องการสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว	2.77	0.42	2.85	0.36	2.78	0.42	0.608

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรจำแนกตามอายุของเกษตรกร (ต่อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	อายุของเกษตรกร						ค่า F
	ไม่เกิน 40 ปี		41-50 ปี		มากกว่า 50 ปี		
	(n=48)		(n=59)		(n=45)		
	Mean	S.D	Mean	S.D	Mean	S.D	
ปัจจัยที่เกิดจากต้นทุนการผลิต							
หวังจะได้รับสนับสนุนสินเชื่อ	2.23	0.69	2.19	0.80	2.09	0.76	0.420
มีความพร้อมในการลงทุน	2.16 ^a	0.52	2.29 ^a	0.62	2.46 ^b	0.50	3.487 [*]
ปัจจัยด้านกายภาพ							
1. อยู่ใกล้แหล่งน้ำลำธารที่เหมาะสม	2.85	0.36	2.83	0.50	2.67	0.48	2.408
2. คุณภาพน้ำที่ใช้เลี้ยงปลา	2.71	0.46	2.66	0.51	2.49	0.51	2.546
3. การคมนาคมขนส่งผลผลิตสะดวก	2.52	0.50	2.61	0.56	2.40	0.62	1.795
4. มีไฟฟ้าเข้าถึงฟาร์ม	2.40	0.61	2.51	0.63	2.42	0.58	0.508
ปัจจัยด้านการผลิต							
1. ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	2.21	0.68	1.98	0.60	2.09	0.70	1.551
2. ขั้นตอนการเลี้ยงปลาไม่ยุ่งยาก	2.60	0.54	2.58	0.59	2.38	0.58	2.200
3. ระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้น	2.69 ^a	0.51	2.66 ^a	0.48	2.42 ^b	0.54	3.887 [*]
ปัจจัยด้านชีวภาพ							
1. เลี้ยงปลาในกระชังได้หลายรุ่นต่อปี	2.58 ^a	0.50	2.66 ^a	0.48	2.38 ^b	0.49	4.441 ^{**}
2. สามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี	2.71 ^a	0.58	2.85 ^a	0.36	2.58 ^b	0.50	4.042 [*]
ปัจจัยด้านการตลาด							
1. ไม่มีปัญหาเรื่องการกครราคา	2.23	0.66	2.29	0.64	2.18	0.65	0.372
2. มีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน	2.77	0.47	2.61	0.56	2.60	0.54	1.618
3. ตลาดรองรับผลผลิตได้หมด	2.65	0.53	2.64	0.52	2.60	0.54	0.115

หมายเหตุ * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซ็นต์

ค่าเฉลี่ยในแถวอนเดียวกันที่ตามด้วยอักษรภาษาอังกฤษต่างกัน มีความแตกต่างกันทางสถิติ

2) **เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร จำแนกตามจำนวนแรงงานในครัวเรือน**

การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร ที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรแตกต่างกัน พบว่า เกษตรกรที่มีแรงงานในครัวเรือนไม่เกิน 3 คน และมีแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 3 คน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชัง แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 2 ปัจจัย ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 10)

(1) **ปัจจัยปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุน** พบว่า การได้รับการชักชวนและสนับสนุนจากญาติพี่น้อง เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 3 คน ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีมีแรงงานในครัวเรือนไม่เกิน 3 คน โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 3 คน มีจำนวนแรงงานที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่า ดังนั้นเมื่อมีญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุนจึงมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังได้ง่ายกว่าครอบครัวที่มีแรงงานในครัวเรือนไม่เกิน 3 คน เพราะถูกจำกัดในด้านแรงงานที่มีอยู่น้อย

(2) **ปัจจัยปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากแหล่งความรู้ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำและสนับสนุน** พบว่า การที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำและสนับสนุน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 3 คน ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีแรงงานในครัวเรือนไม่เกิน 3 คน โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีแรงงานในครัวเรือนมากกว่า 3 คน มีความพร้อมในด้านแรงงานที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงปลานิลในกระชัง เมื่อมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำและสนับสนุนให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชังเพิ่มเติมจากความรู้ที่ตนมีอยู่แล้ว จึงทำให้เกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพยิ่งขึ้น ทำให้สามารถตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีแรงงานในครัวเรือนไม่เกิน 3 คน

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรจำแนกตามจำนวนแรงงานในครัวเรือน

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	แรงงานในครัวเรือน				ค่า t
	ไม่เกิน 3 คน		มากกว่า 3 คน		
	(n=79)		(n=73)		
	Mean	SD	Mean	SD	
ปัจจัยด้านสังคม					
1. ปัจจัยที่เกิดจากความสนใจของตนเอง					
ต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น	2.49	0.75	2.42	0.72	0.567
มีความรู้ ความชำนาญ	2.38	0.65	2.45	0.62	0.700
ต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่น	2.16	0.71	2.11	0.74	0.470
2. ปัจจัยที่เกิดจากญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน					
ทำตามญาติพี่น้องและคนอื่นๆ	2.62	0.63	2.44	0.73	1.657
ญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุน	2.38	0.68	2.63	0.62	2.358*
ได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษ	1.39	0.67	1.58	0.71	1.642
3. ปัจจัยที่เกิดจากแหล่งความรู้					
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ/สนับสนุน	2.15	0.64	2.37	0.62	2.113*
ความรู้จากการศึกษาได้เอง	2.62	0.56	2.48	0.60	1.490
อ่านเอกสารเผยแพร่/สื่อต่างๆ	2.66	0.55	2.48	0.65	1.835
คำแนะนำจากร้านขายปัจจัยการผลิต	2.32	0.63	2.23	0.70	0.775
4. ปัจจัยที่เกิดจากการฝึกอบรม					
ได้รับความรู้จากการฝึกอบรม	2.29	0.64	2.23	0.57	0.591
5. ปัจจัยที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม					
ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม	2.32	0.67	2.34	0.61	0.250
ได้ศึกษาดูงานโดยเจ้าหน้าที่พาไป	2.13	0.67	1.99	0.59	1.369
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ					
1. ปัจจัยที่เกิดจากรายได้ของครัวเรือน					
คิดว่ามีความมั่นคงด้านรายได้	2.76	0.46	2.73	0.51	0.427
ต้องการสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว	2.84	0.37	2.77	0.43	1.054

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรจำแนกตามจำนวนแรงงานในครัวเรือน (ต่อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	แรงงานในครัวเรือน				ค่า t
	ไม่เกิน 3 คน (n=79)		มากกว่า 3 คน (n=73)		
	Mean	SD	Mean	SD	
ปัจจัยที่เกิดจากต้นทุนการผลิต					
หวังจะได้รับสนับสนุนสินเชื่อ	2.28	0.73	2.05	0.76	1.845
มีความพร้อมในการลงทุน	2.33	0.57	2.27	0.56	0.601
ปัจจัยด้านกายภาพ					
1. อยู่ใกล้แหล่งน้ำลำธารที่เหมาะสม	2.84	0.41	2.74	0.50	1.229
2. คุณภาพน้ำที่ใช้เลี้ยงปลา	2.70	0.46	2.55	0.53	1.844
3. การคมนาคมขนส่งผลผลิตสะดวก	2.59	0.52	2.44	0.60	1.723
4. มีไฟฟ้าเข้าถึงฟาร์ม	2.51	0.60	2.38	0.62	1.249
ปัจจัยด้านการผลิต					
1. ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	2.81	0.67	1.99	0.63	1.793
2. ขั้นตอนการเลี้ยงปลาไม่ยุ่งยาก	2.52	0.55	2.53	0.60	0.163
3. ระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้น	2.59	0.49	2.60	0.55	0.092
ปัจจัยด้านชีวภาพ					
1. เลี้ยงปลาในกระชังเลี้ยงได้หลายรุ่นต่อปี	2.58	0.50	2.52	0.50	0.761
2. สามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี	2.72	0.50	2.73	0.48	0.056
ปัจจัยด้านการตลาด					
1. ไม่มีปัญหาเรื่องการกวดราคา	2.25	0.59	2.22	0.71	0.332
2. มีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน	2.70	0.49	2.62	0.57	0.929
3. ตลาดรองรับผลผลิตได้หมด	2.68	0.47	2.58	0.58	1.276

หมายเหตุ * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

3) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร จำแนกตามระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลา

การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร ที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาแตกต่างกัน พบว่า เกษตรกรที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร ระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชัง แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 6 ปัจจัย ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 11)

(1) ปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากความต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น พบว่า ความต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร อยู่ใกล้กระชังเลี้ยงปลาจึงสะดวกในการ ไปดูแล จัดการการเลี้ยงปลานิลในกระชัง ได้ตลอดเวลา เมื่อดำเนินการเลี้ยงปลาเป็นประจำอยู่แล้วจึงต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้นกว่าเกษตรกรกลุ่มอื่นๆ ที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังปลาไกลกว่า ทำให้ไม่สามารถมาดูแลกระชังปลาได้ตลอดเวลา

(2) ปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากความต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่น พบว่า ความต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่นเป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร มีการเลี้ยงปลานิลในกระชังอยู่แล้ว เนื่องจากอยู่ใกล้กระชังเลี้ยงปลาจึงมีเวลาในการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ทำให้ได้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจเกิดความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพเลี้ยงปลานิลในกระชัง จึงต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่นทำให้มีการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร

(3) ปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากการฝึกอบรมด้านการได้รับความรู้จากการฝึกอบรม พบว่าการได้รับความรู้จากการฝึกอบรม เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร มีการเลี้ยงปลานิลในกระชังอยู่แล้ว เมื่อได้รับความรู้จากการฝึกอบรมเพิ่มเติมยังทำให้เกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพมากขึ้น ทำให้มีการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร

(4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเรื่องต้นทุนการผลิตที่เกิดจากการมีความพร้อมในการลงทุน พบว่าการมีความพร้อมในการลงทุน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร มีความพร้อมในการเลี้ยงปลานิลในกระชังเพราะอยู่ใกล้กระชังปลา สามารถดูแลจัดการได้ง่าย อีกทั้งยังได้รับความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิลในกระชังเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ทำให้เกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพ เมื่อมีความพร้อมในการลงทุนจึงทำให้สามารถตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังได้มากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร และระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ไกลกว่าอาจจะใช้เวลาในการดูแลปลานิลในกระชังได้ไม่ทั่วถึง

(5) ปัจจัยด้านการตลาดเรื่องมีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน พบว่า การมีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร และเกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร และเกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร มีระยะทางอยู่ใกล้กระชังเลี้ยงปลานิล สามารถดูแลให้อาหารปลาได้อย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน จึงมีผลให้มีการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร

(6) ปัจจัยด้านการตลาดเรื่องมีตลาดรองรับผลผลิตได้หมด พบว่า การมีตลาดรองรับผลผลิตได้หมด เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร ตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร และเกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 3 กิโลเมตร อยู่ห่างไกลจากกระชังเลี้ยงปลานิลจึงไม่ค่อยมีเวลามาดูแลปลานิลในกระชังได้ตลอดเวลา เมื่อมีตลาดรองรับผลผลิตได้หมดจึงมีการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังมากกว่าเพราะเกิดความมั่นใจว่าสามารถจำหน่ายผลผลิตได้แน่นอน ซึ่งต่างจากเกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาไม่เกิน 1 กิโลเมตร และเกษตรกรกลุ่มที่มีระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลามากกว่า 1 แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร ที่สามารถขายผลผลิตได้อยู่แล้ว เนื่องจากมีบ้านอยู่ไม่ไกลกระชังเลี้ยงปลาเมื่อมีพ่อค้ามาติดต่อขอซื้อปลานิลในกระชังสามารถที่จะเจรจาได้ตลอดเวลา

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรจำแนกตามระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลา

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	ระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลา						ค่า F
	ไม่เกิน 1 กม. (n=50)		มากกว่า 1-3 กม. (n=53)		มากกว่า 3 กม.(n=49)		
	Mean	S.D	Mean	S.D	Mean	S.D	
ปัจจัยด้านสังคม							
1. ปัจจัยที่เกิดจากความสนใจของตนเอง							
ต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น	2.68 ^a	0.62	2.32 ^b	0.78	2.39 ^b	0.76	3.534 [*]
มีความรู้ ความชำนาญ	2.56	0.61	2.28	0.66	2.41	0.61	2.500
ต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่น	2.36 ^a	0.72	1.98 ^b	0.69	2.08 ^b	0.70	3.941 [*]
2. ปัจจัยที่เกิดจากญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน							
ทำตามญาติพี่น้องและคนอื่นๆ	2.60	0.64	2.49	0.75	2.51	0.65	0.370
ญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุน	2.60	0.61	2.43	0.75	2.51	0.62	0.810
ได้รับสืบทอดจากบรรพบุรุษ	1.38	0.64	1.60	0.74	1.45	0.68	1.435
3. ปัจจัยที่เกิดจากแหล่งความรู้							
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ/สนับสนุน	2.34	0.56	2.30	0.57	2.14	0.76	1.337
ความรู้จากการศึกษาได้เอง	2.62	0.53	2.60	0.53	2.43	0.68	1.653
อ่านเอกสารเผยแพร่/สื่อต่างๆ	2.62	0.57	2.58	0.57	2.51	0.68	0.422
คำแนะนำจากร้านขายปัจจัยการผลิต	2.42	0.57	2.23	0.67	2.18	0.73	1.822
4. ปัจจัยที่เกิดจากการฝึกอบรม							
ได้รับความรู้จากการฝึกอบรม	2.44 ^a	0.58	2.13 ^b	0.56	2.22 ^b	0.65	3.586 [*]
5. ปัจจัยที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม							
ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม	2.44	0.58	2.34	0.65	2.20	0.68	1.717
ได้ศึกษาดูงานโดยเจ้าหน้าที่พาไป	2.22	0.65	1.98	0.60	1.98	0.63	2.452
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ							
1. ปัจจัยที่เกิดจากรายได้ของครัวเรือน							
คิดว่ามีความมั่นคงด้านรายได้	2.72	0.54	2.75	0.48	2.76	0.43	0.087
ต้องการสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว	2.82	0.39	2.81	0.39	2.78	0.42	0.171

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรจำแนกตามระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลา (ต่อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ	ระยะห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลา						ค่า F
	ไม่เกิน 1 กม.		มากกว่า 1-3 กม.		มากกว่า 3 กม.		
	(n=50)	(n=53)	(n=53)	(n=53)	(n=49)	(n=49)	
	Mean	S.D	Mean	S.D	Mean	S.D	
2. ปัจจัยที่เกิดจากต้นทุนการผลิต							
หวังจะได้รับสนับสนุนสินเชื่อ	2.28	0.73	2.25	0.76	1.98	0.75	2.411
มีความพร้อมในการลงทุน	2.48 ^a	0.58	2.23 ^b	0.51	2.20 ^b	0.58	3.840 [*]
ปัจจัยด้านกายภาพ							
1. อยู่ใกล้แหล่งน้ำลำธารที่เหมาะสม	2.78	0.51	2.81	0.39	2.78	0.47	0.094
2. คุณภาพน้ำที่ใช้เลี้ยงปลา	2.66	0.48	2.66	0.48	2.55	0.54	0.792
3. การคมนาคมขนส่งผลผลิตสะดวก	2.58	0.57	2.55	0.50	2.43	0.61	0.990
4. มีไฟฟ้าเข้าถึงฟาร์ม	2.48	0.61	2.49	0.58	2.37	0.64	0.630
ปัจจัยด้านการผลิต							
1. ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	2.14	0.73	2.08	0.68	2.04	0.58	0.286
2. ขั้นตอนการเลี้ยงปลาไม่ยุ่งยาก	2.54	0.61	2.62	0.49	2.41	0.61	1.813
3. ระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้น	2.62	0.49	2.64	0.48	2.53	0.58	0.643
ปัจจัยด้านชีวภาพ							
1. เลี้ยงปลาในกระชังเลี้ยงได้หลายรุ่นต่อปี	2.64	0.48	2.51	0.50	2.51	0.51	1.145
2. สามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี	2.76	0.52	2.75	0.48	2.65	0.48	0.747
ปัจจัยด้านการตลาด							
1. ไม่มีปัญหาเรื่องการกวดราคา	2.22	0.79	2.28	0.60	2.20	0.54	0.212
2. มีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน	2.68 ^a	0.55	2.77 ^a	0.42	2.51 ^b	0.58	3.323 [*]
3. ตลาดรองรับผลผลิตได้หมด	2.54 ^a	0.54	2.55 ^a	0.58	2.79 ^b	0.41	4.002 [*]

หมายเหตุ * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์
ค่าเฉลี่ยในแถวอนเดียวกันที่ตามด้วยอักษรภาษาอังกฤษต่างกัน มีความแตกต่างทางสถิติ

4.6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร โดยจำแนกตามอายุ จำนวนแรงงานในครัวเรือน และระยะห่างจากบ้าน ไปกระชังเลี้ยงปลาพบว่า มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังต่อไปนี้ (แสดงในตารางที่ 12)

1) เกษตรกรที่มีอายุแตกต่างกัน คือ ไม่เกิน 40 ปี 41-50 ปี และมากกว่า 50 ปี มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังแตกต่างกันจำนวน 5 ปัจจัย คือ

(1) ปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมด้านได้ศึกษาดูงานโดยเจ้าหน้าที่พาไปมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซ็นต์

(2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากต้นทุนการผลิตด้านมีความพร้อมในการลงทุน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

(3) ปัจจัยด้านการผลิต ด้านระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

(4) ปัจจัยด้านชีวภาพ เรื่องเลี้ยงปลาในกระชังได้หลายรุ่นต่อปี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซ็นต์

(5) ปัจจัยด้านชีวภาพ เรื่องสามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า เกษตรกรที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังไม่แตกต่างกัน

2) เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนแตกต่างกัน คือ ไม่เกิน 3 คน และ มากกว่า 3 คน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังแตกต่างกันจำนวน 2 ปัจจัย คือ

(1) ปัจจัยปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

(2) ปัจจัยปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากแหล่งความรู้ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำและสนับสนุน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่แตกต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังไม่แตกต่างกัน

3) เกษตรกรที่มีระยะทางห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาแตกต่างกัน คือ ไม่เกิน 1 กิโลเมตร มากกว่า 1 ถึง 3 กิโลเมตร และมากกว่า 3 กิโลเมตร มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังแตกต่างกันจำนวน 6 ปัจจัย คือ

(1) ปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากความต้องการพัฒนาอาชีพให้ดี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

(2) ปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากความต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

(3) ปัจจัยด้านสังคมที่เกิดจากการฝึกอบรมด้านการได้รับความรู้จากการฝึกอบรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

(4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเรื่องต้นทุนการผลิตที่เกิดจากการมีความพร้อมในการลงทุน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

(5) ปัจจัยด้านการตลาดเรื่องมีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

(6) ปัจจัยด้านการตลาดเรื่องมีตลาดรองรับผลผลิตได้หมด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า เกษตรกรที่มีระยะทางห่างจากบ้าน ไปกระชังเลี้ยงปลาที่แตกต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 12 สรุปการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ขึ้นไป

ลักษณะพื้นฐานของเกษตรกรที่นำมาเปรียบเทียบ	ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ
1. อายุแตกต่างกัน อายุไม่เกิน 40 ปี (n=48) อายุ 41-50 ปี (n=59) อายุมากกว่า 50 ปี (n=45)	1. ได้ศึกษาดูงาน โดยเจ้าหน้าที่พาไป** 2. มีความพร้อมในการลงทุน* 3. ระยะเวลาให้ผลตอบแทนสั้นในการเลี้ยง* 4. เลี้ยงปลาในกระชังเลี้ยงได้หลายรุ่นต่อปี** 5. สามารถเลี้ยงปลาได้ทั้งปี*
2. จำนวนแรงงานในครัวเรือนแตกต่างกัน ไม่เกิน 3 คน (n=79) มากกว่า 4 คน (n=73)	1. ญาติพี่น้องชักชวนและสนับสนุน* 2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ/สนับสนุน*
3. ระยะทางห่างจากบ้านไปกระชังเลี้ยงปลาแตกต่างกัน ไม่เกิน 1 กิโลเมตร (n=50) มากกว่า 1-3 กิโลเมตร (n=53) มากกว่า 3 กิโลเมตร (n=49)	1. ต้องการพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น* 2. ต้องการเป็นแบบอย่างคนอื่น* 3. ได้รับความรู้จากการฝึกอบรม* 4. มีความพร้อมในการลงทุน* 5. มีแหล่งจำหน่ายปลาได้แน่นอน* 6. ตลาดรองรับผลผลิตได้หมด*

หมายเหตุ * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์
** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซนต์